

СЕКРЕТАРИЈАТУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
БЕОГРАД

Предмет: Извештај комисије за преглед и оцену докторске дисертације
мр Благоја Вујисића

Научно-наставно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 27. априла 2016. године изабрало је Комисију за преглед и оцену докторске дисертације коју је, под насловом *Категорија лица у једночланим реченицама у руском и српском језику*, предао мр БЛАГОЈЕ В. ВУЈИСИЋ, професор руског језика из Бијелог Поља (у пензији), у саставу: 1. др Радмило Маројевић, редовни професор у пензији (изабран 16. децембра 1988), научна област: руски језик, Филолошки факултет Универзитета у Београду; 2. др Ана Пејановић, ванредни професор (изабрана 13. јуна 2013), научна област: руски језик, Филолошки факултет у Никшићу Универзитета Црне Горе; 2. др Драгана Мршевић-Радовић, редовни професор (изабрана 15. јула 2009), научна област: српски језик, Филолошки факултет Универзитета у Београду.

Кандидат Благоје Вујисић рођен је 1. априла 1948. године у Штитарици код Мојковца (Црна Гора). На Филолошком факултету Универзитета у Београду одбранио је магистарски рад 4. априла 2004. године (научна област из које је стечено академско звање магистра наука је синтакса руског језика).

Пошто је проучила поднети рукопис, Комисија упућује Већу следећи

РЕФЕРАТ

1. Разматрани рукопис [Благоје В. Вујисић. *Категорија лица у једночланим реченицама у руском и српском језику*. Докторска дисертација. Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет, 2016, с. 1–393 А4 формата] састоји се од Увода, шеснаест поглавља, Закључка и Библиографије (Извори, Рјечници, Литература /са 279 наведених јединица/, Извори језичког материјала, Скраћенице). На почетку рукописа су резимеи, на српском, енглеском и руском језику, и садржај (на 11 непагинираних страна), а на крају биографија аутора и изјаве (на 5 непагинираних страна).

Докторски рад је прегледно и јасно написан и изложен кроз одговарајућа поглавља. Поред тога што има Увод (с. 1–10) и Закључак (с. 340–367), рад је структуриран према истраживаним проблемима и садржи следећих шеснаест делова: 1. Историјат истраживања категорије лица и персоналости у руском и српском језику (с. 11–30), 2. Категоријална значења и употреба личних облика (с. 31–37), 3. Категорија лица у савременом руском и српском језику (аспекти истраживања) (с. 38–51), 4. О специфичности категорије синтаксичког лица на материјалу једночланих глаголско-личних реченица (с. 52–59), 5. Функци-

онисање граматичке категорије лица у умјетничкој литератури (с. 60–63), 6. Мјесто једночланих реченица у класификацији просте реченице (с. 64–100), 7. Одређеноличне реченице (с. 101–123), 8. Неодређеноличне реченице (с. 124–150), 9. Уопштеноличне реченице (с. 151–202), 10. Безличне реченице (с. 203–270), 11. О синтаксичком статусу главног члана једночланих реченица (с. 271–276), 12. Једночлане реченице на принципима конфронтативне анализе (с. 277–284), 13. Структурни аспекти категорије лица у једночланим реченицама (с. 285–296), 14. Изражавање 1. лица (с. 297–311), 15. Изражавање 2. лица (с. 312–323), 16. Изражавање трећег лица (с. 324–339). Систематски су обрађена сва поглавља везана за предмет и значај истраживања. На крају рада наводе се извори одакле је ексцерпирана грађа, лексикографска издања и остала стручна литература која је у раду коришћена.

1.0. Увод (с. 1–10). — У уводном делу истакнут је предмет овог рада (катеорија лица у једночланим реченицама у руском језику и српском језику). Овај тип реченица за истраживање категорије лица је одабран због тога што је само делимично проучен и до сада нема јединственог и коначног мишљења о њему без обзира на актуелност проучавања његове семантичке структуре, а и мало је радова који се баве његовим описивањем у више словенских језика или у свим словенским језицима. Даље су истакнути основни задаци рада: 1) проучавање и опис категорије лица у једночланим реченицама на материјалу руског и српског језика; 2) анализа еволуције погледа на једночлане глаголске реченице у руском и српском језику; 3) начини изражавања конкретног лица (првог, другог и трећег), као и начини изражавања одређеноличности, неодређеноличности, уопштеноличности и безличности и 4) међусобно упоређивање и истицање карактеристика једночланих глаголских реченица, посебно по основу разлика у поређењу са другим језиком.

Грађу при изради докторске дисертације чинили су руски књижевни текстови и њихови преводи на српски језик, као и књижевни текстови на српском језику и њихови руски преводи. У недостатку одговарајућих или пак не баш погодних примера кандидат је у мањој мери користио примере из електронског корпуса или разговорног језика. Истакнут је неоспоран значај улоге категорије лица као „темеља предикативности“ (В. В. Виноградов) у формирању комуникативног потенцијала реченице (исказа), који је условио непрестано интересовање према њој како у традиционалној тако и у савременој лингвистици. Међутим, досадашња истраживања категорије лица нису довољна и обавезују да се настави истраживање на овом плану, што је кандидата и подстакло на истраживање.

Кандидат је, такође, имао у виду чињеницу да је проучавање типова просте реченице једна од најважнијих активности лингвиста у области синтаксе оба језика, а када се узму у обзир појединачни структурни типови са аспекта ширине проблематике, неке од једночланих реченица су на једном од првих места. Ово пре свега из разлога што оне не чине јединство по структури и функционалној намени појединачних чланова.

Циљ истраживања састојао се у одговарајућем проучавању и у опису категорије лица у једночланим реченицама на материјалу руског и српског језика. Његова реализација претпоставила је решавање следећих задатака: анализа еволуције погледа на категорију лица у анализираним језицима; утврђивање статуса категорије лица у структури персоналиности; анализа специфичности структуре категорије лица у анализираним језицима; анализа централних и периферних средстава за изражавања категорије лица у оквиру категорије персоналиности; средства и начин изражавања конкретног лица, њихово међусобно упоређивање и истицање њихових карактеристика, посебно по основу разлика у другом језику; утврђивање типолошких обележја на плану изражавања категорије лица и њихових унутарјезичких особина; издвајање функционално-семантичких еквивалената са указивањем њиховог места на плану осталих синонимијских средстава изражавања блиских или истих значења; истицање особина узајамног дејства категорије лица са другим категоријама; разматрање текстовне функције категорије лица као средства изражавања ауторске модалности.

С обзиром на то да је анализа категорије лица вршена на материјалу једночланих реченица, кандидат је разматрао основне компоненте структуре једночланих реченица; описао начине изражавања семантичког субјекта у структури једночланих реченица, као и размотрио компоненте семантике једночланих реченица.

У раду су примењивани, у складу с одговарајућим посебним аспектима анализе, различити методи: метод синхроног описа, метод интерпретационе анализе, метод концептуалне анализе, а основни метод је свакако метод конфронтативне анализе на лексичко-семантичком и синтаксичком плану.

Посебно место у раду има поредбена анализа истраживаних проблема у оба словенска језика у циљу утврђивања сличности и разлика са формалнограматичког и логичко-семантичког аспекта.

1.2. У првом поглављу (*Историјат истраживања категорије лица и персоналости у руском и српском језику*) осветљени су домети руске и српске лингвистике у истраживању категорије лица, а такође и савремени лингвистички трендови.

У другом поглављу (*Категоријална значења и употреба личних облика*) категорија лица је квалификована као универзална категорија, дат је преглед најраспрострањенијих гледишта на ову категорију, односно њено третирање од стране истакнутих лингвиста и њихов допринос њеном изучавању.

У трећем поглављу (*Категорија лица у савременом руском и српском језику /аспекти истраживања/*) изложено је третирање лица као граматичке категорије која обухвата разноврсна средства њеног формалног изражавања.

У четвртном поглављу (*О специфичности категорије синтаксичког лица на материјалу једночланих глаголско-личних реченица*) анализира се лице као граматичка категорија која поседује одређено значење и у којој се изражава позиција вршиоца радње у језичкој комуникацији која је представљена говорним лицем и слушаоцем, лицима која су супротстављена и која не учествују непосредно у датом језичком чину.

У петом поглављу (*Функционисање граматичке категорије лица у уметничкој литератури*) у краћим цртама приказано је истраживање семантике и уметничких функција облика првог, другог и трећег лица.

У оквиру шестог поглавља (*Мјесто једночланих реченица у класификацији просте реченице*) разматрају се спорна питања у синтакси просте реченице која се тичу класификације просте реченице, посебно класификације једночланих реченица, пошто су се питање ових реченица, њихов граматички статус, граматичка природа главног члана, решавали у лингвистици на разне начине.

Седмо, осмо, девето и десето поглавље (*Одређеноличне реченице, Неодређеноличне реченице, Уопштеноличне реченице, Безличне реченице*) обухватају разраду глаголских једночланих реченица на истраживаном материјалу са аспекта категорије лица. У њима су изнесена најпознатија савремена синтаксичка истраживања о питању њиховог издвајања у својству самосталне синтаксичке категорије.

У једанаестом поглављу (*О синтаксичком статусу главног члана једночланих реченица*) приказана су карактеристична мишљења синтаксичара и аутора факултетских уџбеника о главном члану једночлане реченице као посебне синтаксичке појаве, који може бити изједначен формално или са субјектом или са предикатом.

У дванаестом поглављу (*Једночлане реченице на принципима конфронтативне анализе*) разматрано је питање двојезичне конфронтације једночланих реченица у руском и српском језику путем двостраног аспекта конфронтативне анализе имајући у виду да је данас тешко замислити успешан развој одређених језичких области без коришћења резултата конфронтативне лингвистике.

Структурни аспекти категорије лица у једночланим реченицама обрађени су под овим насловом у тринаестом поглављу.

Начини и могућности изражавања по лицима обрађени су у поглављима 14, 15 и 16 под насловима: *Изражавање 1. лица, Изражавање 2. лица, Изражавање 3. лица.*

1.3. Закључак (с. 340–367). — У завршном поглављу рада представљена су закључна разматрања — поуздани и релевантни општи резултати истраживања до којих је кандидат дошао према појединачним деловима односно аспектима рада, а појединачни закључци налазе се у одговарајућим деловима рада, односно на крају сваког поглавља, а предочена су и нова поља истраживања до којих је кандидат дошао приликом израде рада.

Истраживање је допринело расветљавању неких питања на плану конфронтативног проучавања руског и српског језика из области категорије лица и глаголских једночланих реченица и дало повода за наставак неких других истраживања везаних за ову тематику. У писању овог рада кандидат је користио препоручене изворе, речнике, одговарајућу литературу са 279 литературних навода, релевантних за област истраживања која је била предмет докторске дисертације.

Научни руководилац при изради докторске дисертације био је др Радмило Маројевић, редовни професор.

2. Комисија сматра да је кандидат успешно одговорио на постављени задатак и да је у довољној мери расветлио постојећу слику сложених питања односа категорије лица и типова реченица у руском језику и њихових разноврсних српских еквивалената уз помоћ шаролике спреге морфологије, синтаксе, фразеологије, лексикологије и науке о превођењу, и тиме дао свој допринос русистици, србистици, а самим тим и славистици односно науци о језику уопште.

Теоријски значај рада састоји се у анализи природе категорије лица, а на нивоу једночланих реченица у разоткривању особина структурно-семантичке организације једночланих реченица у конфронтираним језицима.

Практични значај рада састоји се у томе да се резултати спроведеног истраживања могу применити у настави савременог руског и српског језика, за специјалне курсеве, за реализовање практичних вежби из области морфолошких категорија глагола, као и синтаксе просте реченице. Материјали дисертационог истраживања могу бити коришћени приликом састављања научно-методских приручника, приручника из опште и упоредне лингвистике, а такође и за израду дипломских радова. Уопште узев, ово истраживање је допринело расветљавању једног броја питања на плану конфронтативног проучавања руског и српског језика из области категорије лица и глаголских једночланих реченица и дало повода за наставак неких других истраживања везаних за ову тематику.

Резултати до којих се дошло су значајни, а то су: анализа фактичког материјала потврдила је квалификацију категорије лица као функционално-семантичке категорије која врши важну улогу у формирању предикативности и комуникативног потенцијала глаголских једночланих реченица; наведене су специфичности структуре категорије лица у поређењу једног и другог језика; уочене су компоненте структуре једночланих реченица, описани су начини изражавања семантичког субјекта у структури сличности и разлика које су битне за опис категорије лица у оба језика; приказане су основне карактеристике једночланих реченица и размотрене компоненте семантике једночланих реченица; представљени су начини изражавања конкретног лица (првог, другог и трећег), као и начини изражавања одређеноличности, неодређеноличности, уопштеноличности и безличности.

Докторска дисертација Благоја Вујисића која је била предмет овог извештаја урађена је, и са фактичког и са методолошког становишта, и са аспекта синтаксе и са аспекта морфологије, и као рад из русистике и као прилог србистици — прегледно, с познавањем и предмета, и литературе, и научних дисциплина које се тим предметом баве, али и с несумњивим талентом, уз добар и прецизан стил излагања. Нека конкретна питања, међутим, захтевају даљу дискусију и прецизирање, што ће се једним делом остварити на

одбрани тезе, али и даља истраживања на ширем корпусу и у наставној и преводилачкој примени. За та даља истраживања, његов и свих других, овај рад ће бити свакако једно од полазишта.

3. На основу изнетог прегледа рада и ове оцене Комисија предлаже Већу да рукопис под насловом *Категорија лица у једночланим реченицама у руском и српском језику* кандидата БЛАГОЈА В. ВУЈИСИЋА прихвати као докторску дисертацију и да кандидата позове на јавну одбрану рада.

С поштовањем,

К О М И С И Ј А :

Др Радмило Маројевић, ред. проф. у пензији, с. р.

Др Ана Пејановић, ванр. проф. Филолошког факултета у Никшићу (Универзитет Црне Горе), с. р.

Др Драгана Мршевић-Радовић, ред. проф., с. р.